

Hat pont a nemzetállamok erős Európájáért

Az Európai Uniót mára számos olyan válság sújtja, amelyek megoldhatatlannak látszanak a jelenlegi intézményi keretek között. Az eurózóna elhúzódó válsága, a demográfiai kihívások, az Ukrajnában dúló háború és az egyre fokozódó migrációs nyomás csak a legszembeötlőbbek ezen krízishelyzetek közül. A problémák egyenként is olyan súlyosak, olyan mértékű változtatásokat igényelnek, amelyeket nem lehet a választók felhatalmazása nélkül megoldani és véghezvinni. Sok uniós állampolgár azonban úgy érzi, hogy a döntésekbe semmiféle beleszólása nincs, azok a „feje fölött” születnek meg. A demokratikus deficit folyamatosan erodálja a választók EU iránt táplált bizalmát, többek között ennek is következtében döntöttek például az Egyesült Királyság polgárai a közösség elhagyása mellett.

Az elmúlt héten elfogadott Római Nyilatkozat bizonyította, hogy konszenzus van a tagállamok között arról, hogy a közösség megújításra szorul, azonban az „új EU” körvonalai még bizonytalanok. Az ún. „magállamok”, Németországgal az élen, szorosabbra fűznék az integrációt: a szociális- és adópolitikára is kiterjesztenék a közösségi szabályokat. Meggyőződésünk, hogy Magyarország, de a térség többi államának szempontjából is felelőtlenség lenne a jelenlegi gazdasági klímában csatlakozni egy ilyen együttműködéshez, hiszen ahogy arra az eurózóna válsága is rávilágít: a mélyebb integrációból mindig a legerősebb gazdaságok profitálnak, míg a többiek veszítenek rajta.

Semmilyen „belső kör” létrehozása nem vezethet viszont „elit klubhoz”, amelyen kívül maradók másodrendű tagokká válnak. Nem járható út, hogy a magországok továbbra is profitáljanak térségünkben anélkül, hogy ennek megfizetnék az árát. Éppen ezért bármilyen „belső kör” csak úgy jöhet létre, hogy rögzítik a későbbi csatlakozás pontos feltételeit, valamint deklarálják, hogy a „kívül maradók” már megszerzett jogai nem sérülhetnek.

Meggyőződésünk, hogy az előttünk álló időszak politikai vitáinak fókuszpontja kell legyen az európai integráció jövőjéről történő gondolkodás. Az Alapjogokért Központ ezért az alábbiakban olyan javaslatokat gyűjtött össze, amelyek garanciát jelenthetnek arra, hogy Európa továbbra is erős és egységes maradjon.

- Alapszerződésben kell rögzíteni, hogy az integráció folyamatos mélyülése nem eredményezheti a nemzetállamok megszűnését vagy eljelentéktelenedését.
- Pontosban rögzíteni kell a tagállamok alkotmányos identitásának azon területeit, melyekre semmi esetre sem terjedhet ki az uniós jogalkotás.
- Az EU-n belül csak akkor jöhet létre „belső kör”, ha az nem sérti a „kívül maradók” korábban szerzett jogait, az együttműködésben részt nem vevők számára pedig világos kritériumokat állítanak fel a későbbi csatlakozásra.
- Az Európai Polgári Kezdeményezés szabályait úgy kell átalakítani, hogy kellő számú uniós állampolgár megálljt parancsolhasson bármilyen brüsszeli tervezetnek.
- A jelenlegi, ún. „sárga lapos” eljárás helyett vagy mellett meg kell teremteni a „piros lapos eljárás” lehetőségét, hogy a tagállami parlamentek a szuverenitás valódi őrei lehessenek.
- Ezen kívül új, „zöld kártyás” eljárást kell bevezetni, amellyel a tagállami parlamentek számára is megnyílik a lehetőség uniós jogszabály-alkotási eljárás kezdeményezésére.

Szerződéses alapok

NEMZETEK EURÓPÁJA

Az Európai Unióról szóló Szerződés „az Európa népei közötti egyre szorosabb egység létrehozásáról” szól, melyet sokan úgy értelmeznek, hogy az európai együttműködésnek idővel meg kell haladnia a nemzetállami szintet és az EU-nak „szuperállammá” kell válnia. Mivel azonban Európa nemzetállamok nélkül nem lenne Európa, szükséges annak rögzítése, hogy az EU alapját a nemzetállamok jelentik, és bármilyen szorossá válik is idővel az együttműködés, a nemzetállami szint meghatározó kell, hogy maradjon.

ALKOTMÁNYOS IDENTITÁS

Bár a Lisszaboni Szerződésbe bekerült egy homályos szabály, amely alapján az EU tiszteletben tartja a tagállamok nemzeti identitását, a Szerződés hatálybalépése óta eltelt időben többször bebizonyosodott, hogy ez a rendelkezés nem jelent kellő védelmet a túlterjeszkedő javaslatokkal szemben.

Szükséges tehát azon területek rögzítése, amelyeket külön felhatalmazás hiányában nem érinthet semmiféle uniós jogszabály. Az Uniót, illetve annak jogelődjeit úgy és azzal az akarral hozták létre és ezek alapján csatlakoztak az egyes államok is, hogy a szuverenitásukat nem, csak az abból eredő egyes hatásköröket gyakorolják közösen, a szükséges mértékig a többi tagállammal együtt az EU intézményei útján. Ebből fakadóan az Európai Uniónak, mely bár a Lisszaboni Szerződés óta jogi személyiséggel rendelkezik, önálló szuverenitása nincs, azzal csak azon tagállamok rendelkeznek, melyek akaratából az Unió létezik és működik (vö. az Európai Unió Bíróságának megállapításával, mely szerint az „EU nem állam”). Ezek alapján egyértelmű, hogy hatásköri vita esetén érvényesülnie kell a szuverenitás elsőségének, azaz annak a vélelemnek, hogy hatásköri összeütközéskor az adott kompetencia alapvetően a tagállam kezében van. Ezen jogelvnek azonban a formális kodifikációjára is szükség van, így többek között a kizárólagos tagállami hatáskörök részét kell, hogy képezze deklaráltan is az állam népességére, területi egységére, államformájára és berendezkedésére vonatkozó szabályozás.

KONCENTRIKUS KÖRÖK

A többsebességű Európa jelenleg is létezik, számos területen velünk élő valóság: a két legszemléletesebb az eurózóna és a schengeni térség. Az eurózóna elhúzódó válsága arra világít rá, hogy ha eltérő gazdasági erőt képviselő tagállamok idő előtt kerülnek közös szabályozás alá, annak szükségszerűen nem csak nyertesei, hanem vesztesei is lesznek. Németország rengeteget profitált a gazdaságához képest alulértékelt közös valutából, „cserébe” viszont a déli periféria országai kilátástalan gazdasági helyzetbe kerültek. Éppen ezért nem állnak sorba új államok, hogy bevezessék az eurót.

Ezzel szemben Bulgária – amely az utóbbi időszakban jóval többet tett a schengeni határok védelméért, mint sok schengeni tagállam – kizárólag politikai okok miatt nem csatlakozhat a „belső körhöz”, annak ellenére, hogy bár csatlakozásakor nem, mára már minden korábban támasztott feltételnek megfelel e téren. Most, amikor néhány tagállam tovább kíván lépni az integráció folyamatában, akkor nem

lehet, hogy – akár csak informálisan is – a szorosabb együttműködésre még készen nem álló államokra olyan nyomás háruljon, hogy ha azonnal nem lépnek be, akkor később már zárt kapukat találjanak.

Éppen ezért szükséges annak rögzítése, hogy a létrejövő szűkebb körök nem sérthetik az integráció valamennyi tagjára kiterjedő uniós politikákból fakadó jogokat. Bármiféle szorosabb együttműködés pedig csak akkor jöhet létre, ha az abban résztvevők világosan rögzítik, hogy a „kívül maradóknak” milyen elvárásokat kell teljesíteniük a belépéshez.

Szubszidiaritás

VALÓDI EURÓPAI POLGÁRI KEZDEMÉNYEZÉS

A Lisszaboni Szerződés megteremtette az Európai Polgári Kezdeményezés jogintézményét, melynek célja az volt, hogy megfelelő számú EU-s állampolgár érdemi hatást gyakorolhasson az Unió jogalkotási folyamataira. A jelenlegi szabályok alapján azonban még egymillió választó egyértelmű akarata sem kötelező az Európai Bizottságra nézve.

Éppen ezért a hatályos szabályokat úgy szükséges módosítani, hogy kellő számú támogató aláírás kötelezhesse a Bizottságot arra, hogy jogszabályjavaslatot nyújtson be, vagy éppen ellenkezőleg, a folyamatban lévő javaslatát vonja vissza.

PIROS LAPOS ELJÁRÁS

A jelenleg is létező „sárga lapos eljárás” célja az lenne, hogy a nemzeti parlamentek közbeléphessenek az általuk szuverenitás-sértőnek ítélt javaslatok esetében. Ugyanakkor az eddigi gyakorlat bebizonyította, hogy a Bizottság sokszor túlterjeszkedő javaslatai ellen nem elegendő a már meglévő eljárás, hiszen a biztosi kollégium rendre figyelmen kívül hagyta az ilyen figyelmeztetéseket.

Mindezek alapján a sárga lapos eljárás mellett szükség van egy „piros lapos eljárás” létrehozására is, amely alapján megfelelő számú nemzeti parlament vétőjogot gyakorolhatna az olyan jogszabályjavaslatok esetén, amelyek sértik a tagállami szuverenitást.

ZÖLD KÁRTYÁS ELJÁRÁS

Az uniós jogszabály-alkotási eljárás egyik legnagyobb hiányossága, hogy azt kizárólag az Európai Bizottság kezdeményezheti, melynek tagjait nem közvetlenül választják az uniós állampolgárok. Ebből adódóan sok uniós választó érzi úgy, hogy az életüket meghatározó EU-s jogszabályok a „fejük felett” születnek meg.

Erre való tekintettel szükséges megteremteni annak a lehetőségét, hogy megfelelő számú tagállami parlament közösen fellépve élhessen a jogszabály-alkotási eljárás kezdeményezésének jogával.